

Virüs ve toplumlar, kentler, komşular...

Virüs üzerine haber, düşünce ve öneriler uçuşurken, kategorik olarak çekmeceler beliriyor aklımızda. Salgının farklı kesimler için yarattığı kazanım ve kayıpların ötesinde kapsamlı bir bakış açısını nasıl edineceğiz?

Akın Atauz

22/03/2020

Bir önceki yazının başlığı **“Savaş, Virüs ve Mültecilik”** idi ve **Göç** konusu üzerinde duruyordu. Oradan devam etmek istiyordum. Ancak, virüs konusu o kadar çok bastırmaya başladı ve yaşamı öylesine kuşattı ve belirledi ki virüs hiç yokmuş gibi davranarak göç ve mültecilik konusunu sürdürmeyeceğimi anladım. Gerçi, başlıktaki üç konuya da önem veriyor ve her biri üzerinde düşünmeye devam etmek istiyorum, ama mültecilik konusunu yeniden dönmek üzere erteleyerek ve başlıktaki “virüs” üzerinde birlikte düşünmeye girişmek, yararlı olabilir.

Gerçi virüs konusu da bıktırıcı olacak kadar çok yığıldı önümüze ve her şey, elektronik medyanın bütün kanalları ve gazeteler ve dergiler, mesajlar ve şakalaşmalar bile, sadece virüs üzerine gibi...

Söylenebilecek ne kaldı ki?

Galiba düşünmeye tam da buradan başlamak yararlı olacak. O kadar çok farklı alandan doğru yayılıyor ki virüs tartışmaları, bu konuda ne düşüneceğiz, daha da önce, içinde bulunduğumuz hali nasıl anlayacağız, yorumlayacağız ve olup-bitenleri, davranışımızı eleştirel bir biçimde gözden geçirmek ve gerekirse yeniden değerlendirmek üzere, nasıl sonuçlar çıkartacağız? Buradan başlanılabilir, belki de?

‘Sürüden ayrılmak ya da ona katılmak...’

Virüs üzerine haberler, düşünceler ve öneriler uçuşurken, kategorik olarak çekmeceler beliriyor aklımızda: “Doğru” ve “yanlış”lar, “yanında olmamız gerekenler” ve “karşı durulacaklar” ya da “hemen” ile “sonra” ve uzun erimde düşünülecekler, kısacası her tartışma alanında desteklediklerimiz (“pro”) ve desteklemediklerimiz ya da kaçınılmaz bir sonuç olduğu için kabul etmek zorunda kaldıklarımız veya karşı çıktıklarımız (“con”)’lar arasında kendi konumumuzu tartmak, “sürüden ayrılmak” ya da çaresiz “herkesin yapmak zorunda olduğuna uymak” gibi konumlar belirliyoruz kendimize. Örneğin:

(...) her şeye rağmen çalışmaya devam ile durmak ve üretime son vermek,

(...) sakınma ve özveri,

(...) hijyen durumuna dikkat etmek ve bunu kendisi için olduğu kadar, toplumun diğer bireyleri için yapmak; birey ve toplum arasında mesafe koymak veya bunları toplumsallığı yitirmeden yapma yollarını aramak...

(...) kendimizi yalıtırken, bu yalıtmadan zarar görebilecekleri/ görenleri de düşünmek vb. türü birçok düşünce...

Virüs ile ilgili düşünceler hangi alanlarla ilgili olabilir?

- Birey ya da toplum psikolojisi, genel olarak tutum ve (hijyenik ama itaatkar, otoriter ve emredici ya da sorgulayıcı ve tartışmak isteyen) davranışlar alanı,
- Toplumsal yaşam ve kamu sağlığı,
- Ekonomi,
- Ekoloji,
- Kültürel ilişkiler ve belki
- Politika, strateji ve ideoloji,

- Uluslararası ilişkiler,
- Ulus devletler, küreselleşme

ve bütün bunların geleceği, dünyanın nereye doğru evrilmekte olduğu vb. gibi bazı başlıklar belirleyebiliriz.

Ölçek, bakış açısı, eksen...

Ayrıca bu konulara hangi ölçekte bakıyoruz; küresel olarak mı, ulus-devlet ölçeğinde mi, yoksa yaşadığımız kent veya kırsal çevre bakımından mı? Bunların hiç biri bile olmadan, sadece kendimiz ya da ailemiz için, bireysel ölçekte bakıyor da olabiliriz.

Geleneğin aşırı sarmaş-dolaş halinden, birden, kentlerde üç çeyrek yüzyılda sağlanamamış, modernitenin ve bilim-sağlık kurallarının o soğuk ve acımasız ölçülerine uyarak yaşamaya geçmek aşamasında, bazı bocalamalar söz konusu olabilir. Ya da geleneğin ve dinin veya Türklük geninin, her türlü kalkını otomatik olarak, zaten sağlayacağı inancı da güçlü olabilir...

Her olay veya haber, aynı zamanda çeşitli açılardan veya eksenlerden görülebilir. Diyelim toplumsal yaşam ve kamu sağlığı ile ilgili bir haberi, sınıflar açısından bakarak yorumlayabiliriz. Çalışan sınıflar açısından baktığımızda doğru bulmayacağımız bir karar, sermaye sınıfı bakımından, tam da olması gerektiği gibi olabilir. Ya da bir ulus devlet için alınmış olan bir karar (diyelim ABD'nin kendisine duvarlar örmesi ve diğer ulus devletlerle dayanışmaya girmeye hiç yanaşmaması) diğer devletlerin ya da ulus üstü birliklerin (AB gibi) onaylamayacağı bir davranış olabilir. Her olayda olabileceği gibi, uçlar ve kutuplaşmalar oluşmaya başlayabilir.

Toplum sağlığı bakımından gerekli görülerek alınan “toplumsal mesafe, hatta “evlerde yalıtılmak” ya da herkesin “kendi OHAL’ini ilan etmesi” bireylerin korkularını yatıştırırken, öbür uçta başka durumlar belirmeye başlayacaktır: Alışılmış zamanlarda,

sokaklarda ve toplumsal beraberliklerin her zaman olduğu gibi mümkün olduğu kamusal alanlarda, “normal” (olağan zamanlar) beklentilere göre kurulmuş düzenekler çözülmeye başlayacak ve belki de, işlerini “bıçak sırtında” götüren pek çok insan, küçük üretici, sanatçı ve zaten ilgileneni az olan ender işler yapanlar, ayakta duramaz hale gelecektir.

Belki kentler çökmeye başlayacak, kentlerin kendine özgü kimliklerinin ortaya çıkmasına neden olanlar silinmeye başlayacak ve özgünlükler azalıp standart ve daha kaba tanımlara göre yapılabilen, “ortalamaya en uygun” yapma biçimleri çoğalacaktır.

Yaşam biçimindeki serbestlikler ve insan-insana yakınlıklar, okulların kapanması, toplu taşıma kullanımının azalması, kolektif olarak yapılabilecek her şeyin korku verici olmaya başlaması ve sonuç olarak yasakların zorunlu olduğu türde bir anlayışın kolayca kabulü ve otoritelere itaatin her şeyden önemli hale gelmesi, demokrasinin gereksizliği ve olanaksızlığı, despotluğun gereği ve yararı gibi düşüncelerin ortaya çıkması, kötümser ama hazırlıklı olmayı gerektirebilecek öngörüler olabilir.

Her alanda ne olup-bittiğini değerlendirmeye çalışırken, virüsün gerektirdiklerine uygun davranışların bir yönüyle ve bazı gruplar için “kazanım” olduğu, diğer yünden ve diğer kesimler için de, aynı olgunun “kayıp” olarak görüldüğü anlaşılabilecektir.

Daha da ilerletirsek düşünceyi, diyelim ekonomik alandaki kayıplar, işyerlerinin kapanması, üretimin durması ve küreselleşmiş bir dünyadaki “tedarik zincirlerinin” bozulması, her ölçekte ekonomik büyümenin dinmesi, “ekonomik kayıp” ve istihdam kaybı anlamına gelirken, başka bir alandan baktığımızda, örneğin ekoloji perspektifinden, kazanım, kirlenmelerin azalması, doğa üzerinde yaratılmış olan baskı sömürünün hafiflemesi anlamına gelecektir.

Özetle her alanın kendi içinde virüs, kutuplara doğru yeni tarzda çekilmeler yaratırken farklı alanlar arasında da, başka nedenlerle, kazanım ve kayıplar yaratmaya başlayacaktır.

Virüsle ve bundan sonra gelebilecek başka virüslerle, bundan önce gelmiş veba ve koleralarla ve İspanyol nezlesi salgınlarıyla yaşadığımız gibi olmayan, kapsamlı bir bakış açısını nasıl elde edeceğiz? Bulunduğunuz yeri, daha doğrusu bu durum karşısında bulunmamız gereken konumu, virüs paranoyasını veya vurdumduymazlığını, DSÖ'nin “pandemi” ilan ettiği yaygınlıktaki riski vb. nasıl tartacağız ve kavramsallaştıracacağız? Gelecek yazı, bunun üzerinde durmaya çalışacak.

Akın Atauz